

Egyelőre arra kell figyelniünk, hogy figyelmesebben és rendszeresebben kell tanulmányozni ezt a nagyon gazdag valóságot. Olyan valóság, ahol hibridizált és transzkulturális identitások jönnek létre, kultúrák közötti tranzíciók és tranzakciók, tárgyalási eljárások és interkulturális párbeszéd. Meg vagyok győződve arról, hogy léteznek általánosabb tudnivalók, amelyeket ki tudunk vonni a diaszpórabeli új identitások születési módjából, vagy arra nézve, hogyan jön létre az, amit a kutatók „*identitászavaroknak*” neveznek. A diaszpóra identitásai transzkulturálisak, mivel a nemzet, a faj vagy az etnikum különböző valóságait tömörítik, amelyekhez méri magát.

A román diaszpóra eme bonyolult valósága áthatja a *Korunk* folyóirat eme számát. A zsurnalisztika eszközeivel írja le, de főleg elsőbbséget ad a román diaszpóra diskurzusának saját magáról, álmairól és aspirációiról. Teszi mindezt bámulatra méltó szolidaritási gesztusa, természetes és magától értetődő kulturális párbeszédre való felhívással.

(2014. 12.)

Nagy-Hintós Diana fordítása

HORVÁTH ANDOR

Száz nap – kétszáz év

(Részlet)

[...] Vessünk egy pillantást Goethe Napóleon-képére. Ismeretes, hogy a francia császár tisztelte Goethét, és Erfurtban az ő kérésére találkoztak 1808-ban. Ezzel együtt meggondolkodtató a német költő *Szelíd xéniák* című ciklusának egyik, a császár halála után született darabja. Holta után „hős Napóleon” lelke az isteni ítélőszék elé járul. A Sátán rögvést előveszi a róla és hűgairól szóló bűnlajstromot, de az isteni háromság egyike – nem dől el, hogy melyik: az Atyaisten-e, a Fiú vagy a Szentlélek – közbeszól és leállítja:

*Az Isten előtt gondold meg ezt jól!
Szavalsz, mint egy német professzor.
Tetteit tudjuk: azok ma mind
csak annyit nyomnak, mint a f...
De hogylha elég sok merszed volna,
nem bánom, fogd meg s vidd a pokolba.*

Mit is látunk? A Sátán sürgeti, hogy az elhunyt császár nyerje el a megérdemelt büntetést mindazért, amit földi életében művelt. A Legfőbb Bíró azonban meglehetősen durván és ironikusan („szavalsz, mint egy német professzor”) leinti, s szinte kihívóan arra biztatja, vigye személyesen a pokolba, ha ugyan van hozzá „elég sok mersze”.

Főként az meglepő ebben a versben, ahogyan Goethe Napóleon alakját szemléli, ahogyan nagyságát függetleníti a közönséges emberi mérce nézőpontjától. E perspektíva azt sugallja: Napóleon akkora volt, hogy talán még a Sátánnak sem ajánlatos ujjat húznia vele...

[...] Aligha kétséges, hogy a német nacionalizmust – kezdetben a honszeretet, a patriotizmus értelmében – a napóleoni hódítás kiváltotta megaláztatás érzése hívta életre. Az adott a továbbiakban lendületet az erős német állam megteremtésére irányuló törekvéseknek is. A napóleoni hódítások megszüntették a Német-Római Birodalmat (1806), a bécsi kongresszus létrehozta a Német Szövetséget (1813), annak helyét átvette az Északnémet-Szövetség (1867), a porosz-francia háború (1870–71) befejezését követően pedig megszületett a Német Császárság. A sikeres német bosszúhadjárat után következett az európai nemzetek két szörnyű 20. századi kataklizmája, ezáltal az egész földgolyó hadszínterein. Miközben a 20. század a forradalmak kora is volt: francia mintára előbb az oroszoké, majd az ő nyomdokaikon más nemzeteké szerte a nagyvilágban.

A francia forradalom és a napóleoni tekintélyuralom történelmi tapasztalatát a liberalizmus egyik nagy teoretikusa, Benjamin Constant abban a felismerésben foglalta össze,

hogy a hatalomnak mindig korlátokat kell állítani. Annak is, amelyet a szuverén nép átruház egy vagy több személyre, de még annak is, amelyet a megosztott hatalmi ágak gyakorolnak. A szabadságjogokat nemcsak attól kell védelmezni, aki, ha akar, visszaélhet hatalmával, de még az egyébként jogszerűen működő intézményekkel szemben is.
(2015. 7.)

ZSOLDOS ATTILA

Táltosok és királyok

(Részlet)

Történelmi regényről írni: aligha van ennél reménytelenebb vállalkozás egy történész számára. A történelmi regény esetében – amint az természetes is – éppúgy a „regény” a lényeg, mint az egyéb jelzőkkel ellátott regényekében: a „történelem” csak ezután következhet, s nem is feltétlenül a még mindig előkelőnek számító második helyen. A történelem ugyanis gyakran csupán a jelent modellező analógiaként érdekes az író számára, s ha valóban erről van szó, akkor – szükség esetén – a történelmet kell a jelenhez igazítani, s nem fordítva; ez szintén magától értetődik. Ráadásul a történelem fel is kínálja erre a lehetőséget, hiszen a „történelmi tények” által kijelölt korlátok között még mindig elég tágas tér kínálkozik az írói alkotókészség számára az önfelelt játékhoz. Tény például, hogy IV. László király 1290 júliusában lelép a magyar történelem színpadáról. Bizonyosan tudjuk, hogy három kun megölte, még ha a gyilkosság pontos indítékait nem ismerjük is, mert túlságosan sokaknak, túlságosan sok okból állt érdekében megszabadulni Lászlótól. A történet ezen eleme szembevető hasonlóságot mutat azzal a gyilkossággal, mely az Orient Expresszen történt, s melynek Agatha Christie volt a krónikása, igaz viszont, egyebekben a különbségek szintén szembeszökőek. 1290 nyarának Magyarországon nem akadt egy Hercule Poirot, aki fényt derített volna a történetekre, így az említett tény szabadon felhasználható lenne az írói fantázia számára, s ha sikerülne összekapcsolni más tényekkel, abból akár már „regényes történetet” lehetne kialakítani. (Van is egy ilyen a fejemben, de megtartom magamnak, hátha történelmi regényt írok egyszer.) Ahhoz azonban, hogy az író elinduljon egy efféle úton, felkészültnek kell lennie, s nemcsak íróként, hanem olvasóként is, tudniillik történészi munkák olvasójaként, hiszen csak így teremtheti meg műve történelmi „hitelét”, amit a regény olvasói elvárnak tőle. Ha az olvasó történész elvárásai, persze, nagyobbak, ám ezeket nem az az igény táplálja, hogy saját (elvéte: kollégái) munkáinak párbeszédekkel fellazított változatait olvashassa „történelmi regény” gyanánt, s még csak nem is az az irigységgel vegyes félelem, hogy egy jól sikerült regény nagyobb hatást gyakorol majd a közgondolkodásra, mint az általa fáradságos munkával feltárt adatok alapján megírt tudományos munkák, s ezért, ha a regény nem a kellő mértékben támaszkodik a történettudomány eredményeire, „félrevezeti” majd a közvéleményt. Egyszerűen csak arról van szó, hogy a történész hamarabb észrevesz olyan hibákat egy-egy regényben, amelyek – gyaníthatóan – egyszerű figyelmetlenség miatt éktelenkednek a szövegben, némi gondossággal könnyen elkerülhetőek lettek volna, hiányuk pedig mit sem rontana a regény irodalmi értékén. Nagyon valószínűnek tartom például, hogy Makkai Sándor *Táltoskirály* című regényét még egy olvasója sem dobta félre pusztán azért, mert egyik jelenetében a sült húst evő katona a nyársról „mintha csak csöves kukorica lenne, úgy tépdeste le a fogával [...] a félig sült darabokat”, vagy egy másikban a beteg Béla herceg ágya mellé „herbatét” készítenek oda. Nem kell ahhoz történésznek lenni, hogy az ember tisztában legyen azzal: mind a kukorica, mind a tea ismeretlen volt a 13. századi Magyarországon, a történész azonban nemigen érti, hogy miért nem élt az író más megfogalmazással az említett esetekben, az ugyanis, hogy a művészi koncepció kívánta volna meg a „kukorica” és a „tea” szavak használatát, nem látszik valószínűnek. [...]

(2015. 8.)